

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

№ 2

София, 28 февруари 2018г.

Върховният касационен съд на Република България, ОБЩО СЪБРАНИЕ на НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ в съдебно заседание на четиринадесети февруари, две хиляди и осемнадесета година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ПАВЛИНА ПАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

КАПКА КОСТОВА

КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ

ГАЛИНА ЗАХАРОВА

ЧЛЕНОВЕ:

ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА

РУЖЕНА КЕРАНОВА

ЕЛЕНА АВДЕВА

ТАТЯНА КЪНЧЕВА

НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ

БИЛЯНА ЧОЧЕВА

БЛАГА ИВАНОВА

ЖАНИНА НАЧЕВА

ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА

МИНА ТОПУЗОВА

ДАНИЕЛА АТАНАСОВА

БИСЕР ТРОЯНОВ

РУМЕН ПЕТРОВ

СПАС ИВАНЧЕВ

АНТОАНЕТА ДАНОВА

ЛАДА ПАУНОВА

ГАЛИНА ТОНЕВА

ПЕТЯ ШИШКОВА

МАЯ ЦОНЕВА

ВАЛЯ РУШАНОВА

МИЛЕНА ПАНЕВА

ХРИСТИНА МИХОВА

КРАСИМИРА МЕДАРОВА

с участието на секретаря Кристина Павлова сложи за обсъждане **тълкувателно дело № 2** по описа за **2017** година, докладвано от съдия **Петя Шишкова**.

На основание чл. 125, вр. чл. 124, ал. 1, т. 1, пр. 1 от Закона за съдебната власт главният прокурор на Република България е поискал общото събрание на наказателната колегия да постанови тълкувателно решение по повод констатирана противоречива практика на съдилищата по следните въпроси:

1. Налице ли са основания за реабилитация по право, респ. за съдебна реабилитация, по отношение на осъден, неизтърпял (неизпълнил) наложеното му наказание, чиято изпълнимост е погасена по давност?

2. Реабилитацията на осъден, неизтърпял (неизпълнил) наложено му наказание, чиято изпълнимост е погасена по давност настъпва:

- а)** с изтичане на абсолютния давностен срок по чл. 82, ал. 4 НК
- б)** с изтичане на давностния срок по чл. 82, ал. 1 НК
- в)** с изтичане не само на давностния срок, но и на срока по чл. 86 – 88а НК?

3. Допустима ли е реабилитация, когато не е образувано изпълнително производство и наложеното наказание глоба по чл. 37, ал. 1, т. 4 НК не е изпълнено и кога настъпва:

- а)** с изтичане на срока по чл. 82, ал. 1, т. 5 НК
- б)** с изтичане на срока по чл. 82, ал. 4 вр. с ал. 1, т. 5 НК
- в)** с изтичане срока по чл. 171, ал. 1, респ. ал. 2 ДОПК?

4. Допустима ли е реабилитация когато е образувано изпълнително производство, но наложеното наказание глоба по чл. 37, ал. 1, т. 4 НК не е изпълнено и кога настъпва:

- а)** с изтичане на срока по чл. 82, ал. 1, т. 5 НК
- б)** с изтичане на срока по чл. 82, ал. 4 вр. с ал. 1, т.5 НК
- в)** с изтичане срока по чл. 171, ал. 2 ДОПК и срока по чл. 82, ал. 1, т. 5 НК или и срока по чл. 86 – 88а НК?

5. Следва ли в производството по чл. 435 НПК съдът служебно да събира доказателства за изпълнение на наложеното наказание, респ. за предприетите действия за изпълнението му, както и за предприетите действия по възстановяване или обезпечаване на причинените от престъплението вреди?

6. При настъпила реабилитация по право, съдът в производството по чл. 434, ал. 1 НПК се произнася само по допустимостта на молбата за съдебна реабилитация или е длъжен да разгледа и нейната основателност по реда на чл. 435 НПК?

7. Приложим ли е повторно институтът на чл. 78а НК по отношение на освобождавано от наказателна отговорност лице, което не е изпълнило (не е изтърпяло) наложено му административно наказание глоба, когато за събиране на глобата е образувано изпълнително производство?

С изтичане на кой от регламентиранияте давностни срокове

а) по чл. 82, ал. 4 ЗАНН

б) по чл. 82, ал. 4 вр. ал. 1, т. 5 НК

в) по чл. 171, ал. 2 ДОПК

отпада отрицателната предпоставка по чл. 78а, ал. 1, б. „б“, предложение второ НК?

Необходимо ли е след изтичане на давностния срок да изтече и предвиденият в чл. 86, ал. 1, т. 3 НК едногодишен срок?

8. Приложим ли е повторно институтът на чл. 78а НК по отношение на освобождаването от наказателна отговорност на лице, което не е изпълнило (не е изтърпяло) наложено му административно наказание глоба, когато за събиране на глобата не е образувано изпълнително производство?

С изтичане на кой от давностните срокове

а) по чл. 82, ал. 1, б. „а“ ЗАНН

б) по чл. 82, ал. 1, т. 5 НК

в) по чл. 82, ал. 4 вр. с ал. 1, т. 5 НК

г) по чл.171, ал. 2 ДОПК

отпада отрицателната предпоставка по чл. 78а, ал. 1, б. „б“, предложение второ НК?

Необходимо ли е след изтичане на давностния срок да изтече и предвиденият в чл. 86, ал. 1, т. 3 НК едногодишен срок?

Общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд, след запознаване с въпросите на главния прокурор, извърши преценка на допустимостта на искането, при което намери, че въпрос № 5 следва да бъде отклонен.

Съгласно изискванията по чл. 124, ал. 1, т. 1 от Закона за съдебната власт ОСНК се произнася с тълкувателни решения само в случаите на противоречива или неправилна практика по тълкуването на закона. При преценката за съществуването на такава практика като основен ориентир служат влезлите в сила съдебни актове, в които тя се съдържа, посочени в искането на вносителя по реда на чл. 127, ал. 2, т. 2 от ЗСВ.

Прегледът на тези съдебни актове не оправдава извод за наличието на противоречива и/или неправилна съдебна практика по приложението на чл. 435 от НПК в аспекта, поставен във въпрос № 5, а именно дали съдът следва служебно да събира доказателства за изпълнение на наложеното наказание, респ. за предприетите действия за изпълнението му, както и за предприетите действия по възстановяване на причинените от престъплението вреди.

Разпоредбата на чл. 435 от НПК е процесуална и урежда производството за съдебна реабилитация, инициирано по молба на осъдено лице, като в предметния ѝ обхват се включва проверка относно наличието на материално правните предпоставки за това, уредени в чл. 87 от НК. Като типично съдебно производство за него са приложими всички процесуални техники за пълно и всеобхватно изясняване на посочените предпоставки,

което не изключва възможността съдът служебно да събира доказателства в съгласие с принципните положения по чл. 13 и чл. 107, ал. 2 от НПК.

Приложенията към питането съдебни актове, с две изключения, касаят производството по чл. 381 и сл. от НПК, а не по чл. 435 от НПК. В нито едно от двете решения, постановени по реда на чл. 435 от НПК, не е изразена позиция за неприложимост на чл. 13 и чл. 107, ал. 2 от НПК. Липсва необходимост ОСНК да се произнася дали съдът следва служебно да събира доказателства за „обезпечаването“ на вредите, тъй като то не е предпоставка за допускане на съдебна реабилитация. Съгласно чл. 87, ал. 1, т. 2 от НК на доказване подлежи „възстановяването“ им и евентуално наличието на уважителни причини това да не бъде сторено. Обезпечаването на вредите е извън предмета на доказване. Следва да се приеме, че въпрос № 5 не отговаря на изискванията на чл. 127, ал. 2, т. 2 от ЗСВ.

По останалите въпроси в съответствие с правомощията си по чл. 124, ал. 1, т. 1 от Закона за съдебната власт ОСНК намери, че следва да приеме следното тълкувателно решение:

По първи въпрос:

Нормативната уредба на реабилитацията е обособена в глава десета от НК. В текстовете на чл. 85, ал. 2 и 88а, ал. 5 от НК изрично са посочени случаите, при които тя не може да настъпи. Осъдените за престъпления против мира и човечеството не подлежат на реабилитация, а осъдените за тежки престъпления против републиката не получават пълна реабилитация. Посочването е изчерпателно. Същевременно при изброяване на предпоставките за всеки един от трите вида реабилитация законодателят е използвал изрази, чието буквално тълкуване дава основание за извод, че от приложното поле на института са изключени и лицата, чието наказание не е изпълнено. Така в чл. 86, ал. 1, т. 3 от НК срокът за реабилитация тече „от изпълнение на наказанието“, в т. 4 – „от изтърпяване на наказанието“, в чл. 88а, ал. 1 от НК – „от изтърпяване на наказанието“, а чл. 87, ал. 3 от НК поставя условие глобата да е изплатена. В други два текста – на чл. 86, ал. 1, т. 2 и на чл. 87, ал. 1 от НК, се говори за „изтичане срока“ на наложеното наказание, което не е идентично с „изпълнение“, тъй като при пробацията

съществува възможност срокът на наказанието да изтече и без да са изпълнени пробационните мерки, представляващи съдържание на наказанието. Според разпоредбите от глава десета на НК е възможна реабилитация и в случаите, когато наказанието е намалено с помилване, както и когато осъденият е бил освободен изцяло или частично от изтърпяване с определяне на изпитателен срок. От това следва, че изискването за изтърпяване не е абсолютно. Извън нормативната уредба на института са останали случаите на неизтърпяно наказание поради изтекла давност, пълно помилване и освобождаване от наказание на основание чл. 64, чл. 84, ал. 3, чл. 191, ал. 4 от НК, както и на безусловно предсрочно освобождаване на основание чл. 42, ал. 2 и ал. 3 и чл. 64 от НК. Тази непълнота следва да бъде преодоляна по тълкувателен път, като разрешението, че реабилитация е допустима и при неизтърпяно изцяло или частично наказание, се отнесе към всички посочени хипотези, а не единствено към случаите на изтекла давност за изпълнение на наказанието /изпълнителска давност/.

С факта на осъждането се прави отрицателна обществена оценка за личността, която в определени моменти може да бъде съобщавана на заинтересованите субекти. В редица случаи реабилитацията е условие за участие на осъдения в определени обществени отношения. Ако не е настъпила, при хипотеза на следващо наказателно производство миналото осъждане се отчита като отегчаващо вината обстоятелство, преценява се като пречка за освобождаване от наказателна отговорност или за приложение на чл. 66 от НК. В случай, че съдебният статус на лицата, по отношение на които наказанието не е изпълнено, остане непроменен до края на живота им, те биха били поставени в значително по-неблагоприятно положение от останалите осъждани граждани. Такова неравноправно третиране е възможно само, ако е предвидено в закона. В конкретния случай не става въпрос за нормативна забрана за тази категория лица да настъпи реабилитация, а за законодателна непълнота. Допустимите ограничения в правната сфера следва да са изрично регламентирани или да произтичат от естеството на наложеното наказание, а не да се извеждат по пътя на тълкуването.

Отказът да бъде удовлетворен легитимен правен интерес не би могъл да се оправдае и с виновно поведение от страна на укриващи се осъдени, защото

тогава невъзможността за реабилитация би представлявала своеобразна санкция за това тяхно поведение. Принципът на законоустановеност на наказанията изисква предварително очертаване на неправомерните действия, извършването на които предизвиква налагането на санкции, а българското законодателство не предвижда задължения за осъденото лице, неизпълнението на които да влече невъзможност за реабилитация. Общото законово задължение за изпълнение на наложеното наказание е на органите по изпълнение на наказанията, а не на осъдения. В наказателното правоотношение на този етап държавата има правомощие да изпълни наложеното наказание, като ограничи правата на осъдения в степен, необходима за изпълнение на наказанието, на което съответства неговото задължение да изтърпи тези ограничения. Бездействието или недостатъчната активност на органите по изпълнение на наказанията до момента на изтичане на давността всъщност представлява отказ от реализиране на право, при което не възниква и кореспондиращото му насрещно задължение. След изтичане на давността привеждането в изпълнение на наказанията е невъзможно, дори и при изразено желание и оказано съдействие от страна на осъдения. Изключение представлява само наказанието глоба, което би могло да се изпълни с доброволно внасяне на сумата в полза на републиканския бюджет, но дори и в този случай следва да се отчете, че неизпълнението би могло да се дължи на обективна невъзможност, а не на отказ да се понесе наказанието. Недопустимо е при неефективно изпълнение на задълженията от страна на държавен орган гражданите да търпят неблагоприятни последици, при това до края на живота им. Като не е диференцирал сроковете за привеждане в изпълнение на наказанията според това дали лицето сътрудничи на държавните органи или препяства дейността им, законодателят е оставил поведението му без правни последици. Същевременно съпоставката на сроковете по чл. 82 от НК със сроковете на наказанията, за които се прилагат, удовлетворява и изискването за справедливост, тъй като за изтърпелите своевременно наказанията си възможността за реабилитация настъпва значително по-рано. С оглед изложеното следва да се приеме, че реабилитацията е допустима, не само когато наказанието е изпълнено, но и във всички случаи, когато не подлежи на изпълнение, независимо дали

причината е изтекъл изпитателен срок, помилване, освобождаване от изтърпяване или изтекла давност.

По втория въпрос:

Правото на държавата да третира лицето като осъждано възниква в резултат на постановена осъдителна присъда, а не в резултат на изпълнение на наказанието. Ролята на изпълнителската давност е да стимулира органите по изпълнението към навременно упражняване на правомощията им и да не допуска трайна несигурност в правния мир при продължително бездействие на администрацията. Сроковете за реабилитация имат съвсем различна насоченост. Целта им е да мотивират осъдените към въздържане от нови престъпления и да ограничат изявите им в някои сфери на обществените отношения, преди с трайното си законосъобразно поведение да са показали, че са се поправили и превъзпитали. Поради специфичните функции, възложени на всеки един от двата института, не може да се приеме, че за реабилитиране на осъдения е достатъчно да изтече само срокът на давността. По отношение на предпоставките за реабилитация последиците от изтичане на давността за изпълнение на наказанието са идентични с тези от изтърпяването му. При изпълнено наказание началният момент за сроковете по чл. 86 – 88а от НК съвпада с момента на изтърпяването му, следователно при неизпълнено – началният момент е този, от който наказанието става неизпълнимо. Когато възможността за изпълнението му е погасена след условно осъждане или условно предсрочно освобождаване, както изрично е посочено в чл. 88а, ал. 3 от НК, срокът за реабилитация започва да тече от изтичане на изпитателния срок, а когато е погасена след изтекла давност – от края на давностния срок. Това означава, че за да бъде реабилитирано лице, което не е изтърпяло наложеното му наказание, е необходимо последователно да изтекат двата законови срока – давностният и срокът за реабилитация.

Преценката дали е изтекъл давностният срок следва да се извършва при спазване разпоредбите на чл. 82 от НК. В случай, че не са предприети действия, насочени към изпълнение на наказанието, и не е настъпило събитие, което спира действието ѝ, давността изтича в сроковете, посочени в чл. 82, ал. 1, т. 1 – 5 от НК, и от този момент започва да тече срокът за реабилитация. В останалите случаи това става след погасяване на

възможността за изпълнение на наказанието поради изтичане на абсолютната давност, определена по реда на чл. 82, ал. 4, вр. ал. 1 от НК.

Изтичането на давността за изпълнение на наказанието не е достатъчно за настъпване на реабилитация. Основна предпоставка за реабилитиране на осъдено лице е изминаването на определен период от време, след като наказанието е изпълнено или е станало неизпълнимо. Единственият случай, в който реабилитацията настъпва в момента, в който наказанието е престанало да подлежи на изпълнение, е този по чл. 86, ал. 1, т. 1 от НК, но разпоредбата представлява изключение от общото правило. Липсва законово основание предпоставките за реабилитация на осъдените лица, чието наказание не е изпълнено, да се различават от тези за осъдените, изтърпели наказанието си. Изискванията към двете категории лица следва да бъдат еднакви. Според това дали се извършва преценка за реабилитация по право, по съдебен ред или пълна реабилитация, сроковете са диференцирани и са установени в закона. При неизпълнено наказание началният момент, от който започват да текат, е изтичане на давността за изпълнение, вместо от изтърпяването му.

По въпрос № 3:

Глобата е включена в системата от санкции по чл. 37, ал. 1 от НК, поради което всички разпоредби на Наказателния кодекс, относими към останалите наказания, са приложими и по отношение на нея, освен ако изрично не е предвидено друго. В текстовете, касаещи давността, предвиденото изключение е само за неизплатени глоби, по повод на които е образувано изпълнително производство. По аргумент на противното следва, че когато не е образувано изпълнително производство за събиране на глобата, сроковете на обикновената и абсолютната изпълнителска давност са съответно две и три години и са идентични с тези за наказанията пробация, конфискация, лишаване от права и обществено порицание. Въпросът за възможността за реабилитиране на осъден на глоба, която не е изплатена, когато за събирането ѝ не е образувано изпълнително производство, следва да бъде разрешен по вече посочения при отговора на въпрос № 2 начин, т.е. тя настъпва след последователно изтичане на давностния срок и срока по чл. 86 – 88а от НК.

По въпрос № 4:

С текста на чл. 82, ал. 5 от НК е изключено действието на абсолютната давност по отношение на наказанието глоба при образувано изпълнително производство. Важно е да се отбележи, че то може да се образува само за изискуемо вземане – такава, което не е вече погасено поради изтекла в сроковете по НК обикновена или абсолютна давност, т.е. изпълнителното производство следва да е образувано преди изтичане на две години от влизане на присъдата в сила или три години, ако междуременно давността е спирана или прекъсвана, напр. с издаване на изпълнителен лист.

Законодателят е въвел отрицателна предпоставка – изпълнително производство, която препятства прилагането на правилата за абсолютната давност. С факта на образуването му глобата не променя своята същност на наказание, наложено с влязла в законна сила присъда, следователно аргументите за възможността осъденият, неизтърпял наказанието си, да се реабилитира след последователно изтичане на давностния срок и срока за реабилитация са валидни и в този случай. Изключването на тригодишния срок по чл. 82, ал. 4 вр. ал. 1, т. 5 от НК не означава, че е изключена възможността за погасяване изпълнение на наказанието глоба поради изтекла абсолютната давност изобщо, а създава временна законова пречка абсолютната давност да тече докато съществува изпълнително производство за събирането ѝ. След отпадане на тази пречка сроковете по чл. 82, ал. 1, т. 5 и по чл. 82, ал. 4 вр. ал. 1, т. 5 от НК продължават да текат.

Разпоредбата на чл. 82, ал. 5 от НК дерогира само абсолютната давност, но не и обикновената, която се прилага и при образувано изпълнително производство. По този начин се постига справедлив баланс, от една страна, с въвеждането на мерки за засилена защита на фискалния интерес, а от друга, с ограничаване на възможността държавните органи да се ползват от тях, когато забавеното събиране на глобата се дължи на бездействието им. Образуването на изпълнително производство по своята същност е действие, което прекъсва давността, т.е. от осъществяването му започва да тече нов 2-годишен срок. Ако в този срок не се предприемат никакви изпълнителни действия, наказанието глоба става неизпълнимо по принудителен ред на основание чл. 82, ал. 1, т. 5 от НК.

В процесуален аспект, за да преценят дали възможността за изпълнение на наказанието глоба е погасена поради изтекла давност, съдилищата следва да съберат доказателства за развитието на изпълнителното производство – дали не е приключило и кога е осъществено последното действие по изпълнението. В случай, че не се установи погасяване на вземането поради изтекла обикновена давност, се прави преценка за изтекла абсолютна изпълнителска давност, като времето от образуването на изпълнителното производство до приключването му не се включва в 3-годишния ѝ срок.

Доброволното погасяване на задължението след изтичане на давността не би следвало да предизвика неблагоприятни последици за осъдения, поради което и в този случай началният момент, от който започва да тече срокът за реабилитация, остава същият.

В допълнение към отговорите на въпроси № 3 и № 4 следва да бъдат разгледани и случаите, когато наказанието глоба не е наложено самостоятелно, а кумулативно наред с друго наказание. Съобразно указанията, дадени от ОСНК на ВС в т. 3 на ТР № 26/60 г., е установено разбирането, че погасителната давност за изпълнение на което и да е от наложените кумулативно наказания се определя според най-тежкото от тях. Логиката на разрешението, дадено от съдебната практика, се основава на съществуването на съответствие между тежестта на наказанието и продължителността на изпълнителската давност – колкото по-тежко по вид и размер е наказанието, толкова по-продължителен е давностният срок за изпълнението му. След изменението на чл. 82 от НК с включване на новата ал. 5 в случаите, когато едно от кумулативните наказания е глоба и за събирането ѝ е образувано изпълнително производство, това съответствие е нарушено. Така например абсолютната давност за изпълнение на наказание лишаване от свобода за срок, по-кратък от три години, е седем години и половина, докато при образувано изпълнително производство за събиране на глобата в общия случай възможността за събиране на вземането се погасява след изтичане на 10-годишен давностен срок. Законът вече допуска давността за по-лекото наказание да бъде по-дълга от тази за по-тежкото. Това налага съдебната практика да бъде преосмислена и доразвита, но без да се отстъпва от принципното положение, че санкцията е цялостна и единна, и

възможността за изпълнението ѝ следва да се погасява едва след изтичане на най-дългия измежду давностните срокове, свързани с отделните ѝ компоненти. Недопустимо е осъдените едновременно на лишаване от свобода и глоба при преценка на възможността за реабилитацията им да са поставени в по-благоприятно положение от лицата, които са извършили по-леко наказуемо престъпление или поради по-ниската обществена опасност на деянието и/или деца са осъдени само на глоба, а това би се случило, ако и при образувано изпълнително производство се приложи принципът, че давността се определя от най-тежкото наказание. Във връзка с така поставения проблем при кумулативно наложени наказания за едно престъпление се налага следното тълкуване на нормите, свързани с давността и реабилитацията:

- Ако никое от наказанията не е изпълнено, едно от тях е глоба и за събирането ѝ не е образувано изпълнително производство, давностният срок се определя според най-тежкото наказание и след изтичането му започва да тече срокът за реабилитация.
- Ако наказанието глоба е наложено наред с други наказания, които не са изпълнени, и за събирането ѝ е образувано изпълнително производство, давността следва да се счита за изтекла, след като възможността за изпълнение на всяко едно от наказанията поотделно е погасена по давност. След това започва да тече срокът за реабилитация.
- Ако наказанието глоба не е изпълнено и е наложено наред с други наказания, които са изпълнени, за да започне да тече срокът за реабилитация, трябва възможността за изпълнение на глобата да е погасена по давност. Съобразно наличието или липсата на образувано изпълнително производство следва да се спазват указанията, дадени съответно в т. 3 и т. 4 на настоящото решение.

Въпрос № 6 касае приложението на процесуалния закон. Във връзка с него, ОСНК на ВКС намери следното:

В разпоредбите на чл. 87, ал. 1 от НК и чл. 434, ал. 1 от НПК изрично е записано, че реабилитация по съдебен ред може да иска само осъждано лице,

а осъждането на реабилитираните лица е вече заличено по силата на закона. Липсата на процесуална легитимация е основание за недопустимост. От значение е дали съществува правен интерес у молителя да иска съдебна реабилитация, след като е реабилитиран по право. Правните последици от реабилитацията по съдебен ред са идентични с тези от реабилитацията по чл. 86 от НК, а съпоставени с последиците от абсолютната реабилитация по чл. 88а от НК, са по-малко благоприятни с оглед на това, че тя заличава осъждането и последиците му „независимо от предвиденото в друг закон или указ“. Правният интерес не би могъл да се изведе и от обстоятелството, че постановяването на съдебна реабилитация предполага извод, че осъденият е имал добро поведение и че при умишлено престъпление е възстановил причинените вреди или поне е имал уважителни причини да не го стори. Констатациите относно предпоставките по чл. 87 от НК се съдържат само в мотивите към съдебния акт и сами по себе си, без решение за допускане на реабилитация, не предизвикват желания от молителя резултат за заличаване на осъждането и отменяне за в бъдеще последиците, които законите свързват с него. Те не стават достояние на заинтересованите от съдебния статус на лицето, тъй като той се установява със свидетелство или справка за съдимост.

Оставянето на молбата без разглеждане следва да стане в разпоредително заседание от съдията-докладчик, но не съществува пречка това да бъде сторено и от съда с определение.

По въпроси № 7 и № 8, свързани с приложението на чл. 78а от НК:

Правото на повторно освобождаване от наказателна отговорност на основание чл. 78а от НК е признато в т. 4 от ППВС № 7/85 г., като се приема, че възниква след изтичане на една година от изпълнение на наложеното административно наказание. Съображенията са в смисъл, че лицата, по отношение на които вече е приложен чл. 78а от НК, са неосъждани и не следва да бъдат поставяни в по-тежко положение от осъдените на глоба по НК, за които след изтичане на срока по чл. 86, ал. 1, т. 3 от НК настъпва реабилитация и възможност за повторно освобождаване от наказателна отговорност по този ред. В постановлението не е разгледана хипотезата на неизпълнено административно наказание глоба, наложено на основание чл. 78а от НК поради изтекла давност, но няма пречка при допълнителното

тълкуване да се приложи същият подход. Поначало освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание е институт, в чийто обхват попадат случаите с по-ниска степен на обществена опасност на деянието и дееца в сравнение с тези, при които глобата е наложена като наказание по смисъла на чл. 37, ал. 1, т. 4 от НК. Изхождайки от тази принципна позиция, съдът е длъжен да съблюдава лицата, неизплатили глоба, наложена им като административно наказание, да не бъдат поставяни в по-неблагоприятно положение от лицата, неизплатили глоба, наложена им като углавно наказание, включително и при преценка на предпоставките за повторно освобождаване от наказателна отговорност по реда на чл. 78а от НК. След като осъдените, чието наказание глоба не е изпълнено поради изтекла давност, могат да бъдат реабилитирани, то те могат да бъдат и освободени от наказателна отговорност с налагане на административно наказание. Фактът на неизтърпяване на наказанието в този случай не съставлява отрицателна предпоставка по чл. 78а, ал. 1, б. "б" от НК, поради което не би следвало да е такава и за неосъздените, но вече освобождавани от наказателна отговорност по същия ред. С оглед възприетото в т. 1 на настоящото решение приравняване на неизпълнимото поради изтекла давност наказание с изтърпяно такова следва да се приеме, че необходима предпоставка за повторно освобождаване от наказателна отговорност на основание чл. 78а от НК е последователното изтичане на давността за изпълнение на глобата и едногодишния срок. Доколкото глобата, налагана на основание чл. 78а от НК, представлява административно наказание, давностните срокове, с изтичане на които се погасява възможността за принудителното ѝ изпълнение, са уредените в ЗАНН.

По изложените съображения общото събрание на наказателна колегия във връзка с поставените въпроси по предложението на главния прокурор за тълкуване

Р Е Ш И :

1. Реабилитацията е допустима и при неизпълнено наказание, чиято изпълнимост е погасена по давност.

2. Реабилитацията на осъден, неизтърпял наложеното му наказание, чиято изпълнимост е погасена по давност, е възможно да настъпи след последователно изтичане на давностния срок за изпълнение на наказанието и на срока за реабилитация. Началният момент, от който започва да тече срокът за реабилитация, е този на изтичане на обикновената давност за изпълнение на наказанието, ако не са предприети действия за спиране или прекъсване на давността. Ако такива са предприети, началният момент е този на изтичане на абсолютната изпълнителска давност.

3. Когато е наложено наказание глоба, което не е изпълнено, ако за събирането ѝ не е образувано изпълнително производство, реабилитация е допустима след последователното изтичане на давността по чл. 82, ал. 1, т. 5 или по чл. 82, ал. 4, вр. ал. 1, т. 5 от НК, според това дали е спирана или прекъсвана, и на срока за реабилитация по чл. 86, чл. 87 или чл. 88а от НК.

4. Реабилитацията е допустима и при неизпълнено наказание глоба, когато за събирането ѝ е образувано изпълнително производство, след последователното изтичане на давностните срокове по чл. 82, ал. 1, т. 5 или чл. 82, ал. 4, вр. ал. 1, т. 5 от НК и сроковете по чл. 86 – 88а от НК. В тези случаи през времето от образуването до прекратяването на изпълнително производство абсолютна давност не тече.

5. Остава без разглеждане въпроса „Следва ли в производството по чл. 435 от НПК съдът служебно да събира доказателства за изпълнение на наложеното наказание, респ. за предприетите действия за изпълнението му, както и за предприетите действия по възстановяване или обезпечаване на причинените от престъплението вреди?“.

6. При настъпила реабилитация по право съдът в производство по чл. 434, ал. 1 от НПК се произнася само по допустимостта на молбата за съдебна реабилитация, като следва да я остави без разглеждане.

7. Институтът на чл. 78а от НК е приложим повторно по отношение на лице, което вече е било освобождавано от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, ако не е заплатило наложената глоба и за събирането ѝ е образувано изпълнително производство, но вземането е погасено по давност. В този случай, освен давностния срок, следва да е изтекъл и срок, равен на този по чл. 86, ал. 1, т. 3 от НК.

8. Институтът на чл.78а от НК е приложим повторно и по отношение на лице, което е било освобождавано от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, ако не е заплатило наложената глоба, но за събирането ѝ не е образувано изпълнително производство и вземането е погасено по давност. В този случай, освен давностния срок, следва да е изтекъл и срок, равен на този по чл. 86, ал. 1, т. 3 от НК.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ПАВЛИНА ПАНОВА.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

КАПКА КОСТОВА.....

КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ

ГАЛИНА ЗАХАРОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА.....
РУЖЕНА КЕРАНОВА
ЕЛЕНА АВДЕВА
ТАТЯНА КЪНЧЕВА.....
НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ.....
БИЛЯНА ЧОЧЕВА.....
БЛАГА ИВАНОВА.....
ЖАНИНА НАЧЕВА.....
ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА
МИНА ТОПУЗОВА.....
ДАНИЕЛА АТАНАСОВА
БИСЕР ТРОЯНОВ.....
РУМЕН ПЕТРОВ.....
СПАС ИВАНЧЕВ.....
АНТОАНЕТА ДАНОВА.....
ЛАДА ПАУНОВА.....
ГАЛИНА ТОНЕВА.....
ПЕТЯ ШИШКОВА.....
МАЯ ЦОНЕВА.....
ВАЛЯ РУШАНОВА.....
МИЛЕНА ПАНЕВА.....
ХРИСТИНА МИХОВА.....
КРАСИМИРА МЕДАРОВА

О С О Б Е Н О М Н Е Н И Е

на съдия Ж. Начева

Предварително намирам за нужно да отбележа, че възможността изпълнително производство, което е било образувано, да бъде прекратено при наличието на някоя от хипотезите по чл. 225 ДОПК, по мое мнение, е встрани от същностния смисъл на зададения въпрос с искането на главния прокурор, за да обосновава постановеното с диспозитива, връщайки като цяло ситуацията до поставената за разглеждане с предходния въпрос № 3 - когато не е образувано изпълнително производство. Така се приемат и същите срокове, с чието изтичане може да настъпи реабилитацията на осъдения при неизпълнено наказание глоба. Очевидно е, че въпросът под № 4 се отнася до висящо изпълнително производство. Той включва две части, първата от които допустима ли е реабилитация, когато е образувано изпълнително производство, но наложеното наказание глоба по чл. 37, ал. 1, т. 4 НК не е изпълнено. Според мен, на така формулирания въпрос следва да се отговори, че реабилитацията е недопустима.

Наказателният кодекс не регламентира условията за реабилитация на осъдения при изтекла давност за изпълнение на наказанието. Разпоредбите на чл. 85-88а НК уреждат реабилитацията при погасяване на наказанието с негово (пълно или частично) изтърпяване/изпълнение, освен по изключение – чл. 86, ал. 1, т. 1 НК. От този момент започват да текат и предвидените реабилитационни срокове по 86, ал. 1, т. 2-4, чл. 87, ал. 1 и чл. 88а, ал. 1-2 НК. Затова, когато съдът е изправен да реши по конкретно дело дали осъденият е реабилитиран по право или трябва да се произнесе по молбата му за допускане на реабилитация, при погасено по давност за изпълнение наказание, следва да използва пътя на ”аналогия на закона” (*analogia legis*). По правило като начало за изчисляване на съответните реабилитационни сроковете ще зачита моментът на изтичане на давностните срокове по 82, ал. 1 и ал. 4 НК, след които изпълнението на наказанията се изключва в съответствие с чл. 79, ал. 1, т. 2 НК (наказанието не може да бъде приведено в изпълнение; погасено е по давност за изпълнение; станало е „неизпълнимо”).

По силата на чл. 46, ал. 2 от Закона за нормативните актове аналогията на закона се прилага за запълване на празноти в нормативния акт при правораздаването. Институтът на давността, съответно и давностните срокове за погасяване на наложено наказание са уредени в НК и няма непълнота (неуреден случай), която да се преодолява с приложението на разпоредби от друг закон, в частност от ДОПК. Аналогията е недопустима.

Специалната разпоредба на чл. 82, ал. 5 НК изключва при образувано изпълнително производство за събиране на глобата тригодишния давностен срок по чл. 82, ал. 4 НК, след който наказанието не се изпълнява. В случай на образувано изпълнително производство наказанието не се погасява по давност за изпълнение. По същността си то представлява задължение на осъдения да заплати определената сума пари, поради което всякога е изпълнимо - било принудително в условията на изпълнителното производство по ДОПК чрез способите за принудително събиране, било доброволно чрез плащане от осъдения, в т.ч. при бездействие на органите на НАП, натоварени със събирането. Единствено, ако наказанието бъде изпълнено (глобата бъде платена), каквито изисквания поставят чл. 86, ал. 1, т. 3 и чл. 87, ал. 3 НК, може да започне да тече съответният реабилитационен срок, а при наличието и на останалите предпоставки по НК съобразно разглеждания от съда случай, да настъпи реабилитация по право или да бъде допусната реабилитация по съдебен ред. Затова при образувано изпълнително производство, когато наказанието глоба по чл. 37, ал. 1, т. 4 НК не е изпълнено, реабилитацията е недопустима.

Съществува разлика между давностни срокове по ДОПК за погасяване на публични вземания и давностни срокове по НК за изпълнение на наложени наказания. Давността е материално правен институт и давностните срокове за изпълнение на наказанията не могат са бъдат различни от сроковете, предвидените в чл. 82 НК. Според чл. 235 ЗИНЗС наказанието глоба се изпълнява от НАП съобразно разпоредбите за събиране на държавни вземания. Следователно глобата като наказание се събира по същия процесуален ред, по който се събират публичните държавни вземания – по ДОПК. Влязлата в сила присъда е основанието по чл. 209, ал. 2, т. 6 ДОПК, въз основа на което публичния изпълнител образува изпълнителното производство.

Отсъствието на такова разграничение, в крайна сметка довежда мнозинството до заключение, по моему погрешно, че „законът вече допуска давността за по-лекото наказание (глоба) да бъде по-дълга от тази за по-тежкото (лишаване от свобода)”, а използваната формулировка за обосноваването му с илюстрацията в сравнителен план ясно показва, че десетгодишният давностен срок по чл. 172, ал. 2 ДОПК се приема за т.нар. „абсолютна” погасителна давност за наложеното наказание глоба по чл. 37, ал. 1, т. 4 НК. Посочените съображения в тази част от тълкувателното решение, наред с останалите мотиви, позволяват да се изгради правна конструкция, която не мога да приема – възможен десетгодишен давностен срок за изпълнение на наказанието глоба при образувано изпълнително производство, който „в общия случай” съвпада с максималната продължителност на срока по чл. 171, ал. 2 ДОПК, и при прекратяване на изпълнителното производство на някое от основанията по чл. 225 ДОПК (след „отпадане на пречката”), ще „продължават да текат” сроковете по чл. 82, ал. 1, т. 5 и по чл. 82, ал. 4 вр. ал. 1, т. 5 НК (според мотивите „и”; според диспозитива „или”). Успоредно е прието, че образуването на изпълнително производство е действие, което прекъсва давността. Принципно е положението, произтичащо от чл. 82, ал. 3 НК, че при прекъсване на давността не може да се присъединява изтеклата давност към започналата да тече нова давност.

По същата линия на разсъждения считам за погрешна и застъпената теза, че при образувано изпълнително производство се прилага т. нар. обикновена давност и наказанието може да се погаси с изтичане на по-краткия, двегодишен срок по чл. 82, ал. 1, т. 5 НК. На нея е основан частично и диспозитивът, че при образувано изпълнително производство (в периода до прекратяването) не тече само абсолютната давност за изпълнение, разглеждан в комбинация с поясняващите го мотиви. Посочено е също, че след образуване на изпълнително производство, с което давността се прекъсва, започна да тече „нов” двугодишен срок. Разбирането е в противоречие със смисъла на чл. 82, ал. 5 НК. Образуваното изпълнително производство прекъсва срока на абсолютната давност за изпълнение на наказанието глоба (срокът по чл. 82, ал. 1, т. 5 НК, увеличен с една втора), съответно прекъсва и срока на обикновената изпълнителска давност. Не откривам причина да се търси сходство и със съображенията, залегнали в т. 10 от ТР № 2/2013 г. на ОСГТК

на ВКС, което разглежда прекратяване на изпълнителното производство по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК - вискателят не поиска извършването на изпълнителни действия в продължение на две години (основание, което ДОПК не предвижда, а ЗЗД съдържа само общи правила за давностните срокове и напълно обяснимо липсва правна норма като чл. 82, ал. 5 НК).

В мотивите на тълкувателното решение не са развити съображения кои случаи на прекратяване на изпълнителното производство по чл. 225 ДОПК се имат предвид. От обхвата на отчитаните безусловно ще трябва да бъдат изключени хипотезите поради изпълнено задължение по т. 1 и т. 5 - погасяване чрез плащане и събрана сума в по-голям размер от публичния изпълнител. Доколкото намирам, че разглеждането на цитираната разпоредба може да има само допълващо значение за мотивите общо на тълкувателното решение, няма да се спирам поотделно на другите основания, включени в нея (напр. при смърт на осъдения и отказ на всички наследници от наследството – чл. 88 НК и чл. 47, ал. 2 НК; отмяна на влязлата в сила присъда като основание за изпълнителното производство и пр.).

Ето защо, като поддържам становището, че когато е образувано изпълнително производство, но наложеното наказание глоба по чл. 37, ал. 1, т. 4 НК не е изпълнено, реабилитацията е недопустима, подписвам с особено мнение.

СЪДИЯ:

/Ж. Начева/